

KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK FAOLIYATINI OSHIRISHDA MOLIYAVIY MABLAG‘LARNI OQILONA JALB ETISHNI TAKOMILLASHTIRISH

S.E. Marjonov

Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi tinglovchisi

Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyati iqtisodiy rivojlanishning muhim bo‘g‘ini hisoblanadi. Ular jamiyatda yangi ish o‘rinlarini yaratish, innovatsiyalarni rivojlantirish va ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlashda asosiy rol o‘ynaydi. Ammo kichik biznesning muvaffaqiyatli faoliyati ko‘p jihatdan moliyaviy resurslarning yetarliligi va ularni oqilona boshqarishga bog‘liq.

Bugungi kunda tadbirkorlar moliyaviy mablag‘larni jalb etishda bir qator qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Kredit olishdagi murakkabliklar, yuqori foiz stavkalari, investitsiyalarga yetarlicha kirish imkoniyatining yo‘qligi ushbu sohaning rivojlanishini sekinlashtiradi. Shu sababli kichik biznes va tadbirkorlik uchun moliyaviy mablag‘larni oqilona jalb etish mexanizmlarini takomillashtirish dolzarb masalaga aylanmoqda.

Kichik biznes sub‘ektlari faoliyatini yanada rivojlantirish bugungi kunning eng dolzarb masalalaridan biriga aylangan bo‘lib, mamlakatimiz iqtisodiy o‘rishini ta‘minlash, yangi ish o‘rinlarini yaratish, bandlik masalasini hal etish, aholining turmush darajasini oshirishda ularning o‘rni beqiyosdir.

Ishbilarmonlik faoliyatini tubdan yaxshilash, uni qo‘llab-quvvatlash, shu jumladan, imtiyozli moliyaviy ko‘mak berishga aholida e‘tibor qaratilayotganidan dalolat beradi. SHular asosida kichik korxonalarining safi kengayib, ular istiqbolini ta‘minlash uchun zarur sharoitlar va moliyav-iqtisodiy imkoniyatlar yaratilmoqda. Bu soha vakillari faoliyatini erkinlashtirish, rivojlantirish, huquqiy himoya qilish, rag‘batlantirish borasida ham salmoqli ishlar amalga oshirilmoqda.

Ayniqsa, “Kichik tadbirkorlik sub‘ektlarini milliy valyutada kreditlash tartibi to‘g‘risida”gi yangi Nizomning hayotna joriy etilgishi bu buradagi yana bir muhim qadamlardan biri deyish mumkin. Hujjatning eng muhim jihati shundaki, bunday kreditlash nafaqat yakka tartibdagi tadbirkorlar, mikrofirmalar, kichik korxonalar, balki dehqon va fermer ho‘jaliklari hamda oilaviy korxonalariga ham tatbiq etiladi. Bu jarayon mablag‘larni qaytarishlik, to‘lovlilik, ta‘minlanganlik, muddatlilik va maqsadli foydalanish shartlari asosida amalga oshiriladi.

Respublikamizda kichik korxonalar tomonidan tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishning o‘rishini yaratilgan imkoniyatlardan faollik bilan foydalanish evaziga ta‘minlash mumkin. Hisobotlarga ko‘ra, 2015 yilda respublika bo‘yicha kichik biznesning ishlab chiqarilgan YAIM hajmidagi ulushi 61,1 foizga yetkazish kichik tadbirkorlik korxonalarining yillik mahsulot ishlab chiqarishning 2,5 foizdan kam bo‘lmagan holatlaridagina amalga oshadi. Bu holatda kichik tadbirkorlik

korxonalarining mamlakat YAIMni ishlab chiqarishdagi hissasining o'sishi 2015 yilda 2000 yilga nisbatan 213,2 foizni tashkil etishi ko'zda tutilgan. Buning uchun esa hududlardagi kichik tadbirkorlik korxonalarining respublika bo'yicha ishlab borishiga erishish zarur (1-jadval)

1-jadval

**Kichik korxonalarining yalpi hududiy mahsulotdagi ulushining o'sib borishi
(foizda)¹**

Respublika hududlari	2015 y.	2020 y.	2021 y.	2022 y.	2022 yilda 2015 yilga nisbatan o'sishi
O'zbekiston Respublikasi	31,0	38,2	52,1	66,1	213,2
Qoraqalpog'iston Respublikasi	26,9	48,9	57,9	66,9	248,7
Andijon	32,9	38,7	49,9	61,1	185,7
Buxoro	33,0	44,4	51,1	57,8	175,2
Jizzax	37,1	64,4	73,0	79,8	215,1
Qashqadaryo	25,8	38,4	45,8	58,4	226,4
Navoiy	21,5	20,9	33,5	46,1	214,4
Namangan	33,4	51,4	75,4	81,4	243,7
Samarqand	44,3	54,5	68,3	78,9	178,1
Surxondaryo	39,1	45,9	64,8	81,7	208,9
Sirdaryo	38,9	58,8	72,5	80,6	207,2
Toshkent	34,0	36,3	45,6	54,9	161,5
Farg'ona	32,0	43,9	64,7	82,3	257,2
Xorazm	34,2	54,2	78,3	81,9	239,5
Toshkent sh.	41,5	54,3	70,2	79,1	190,6

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, ayrim hududlarla kichik tadbirkorlik korxonalarining yalpi hududiy mahsulotdagi ulushi birmuncha yuqori bo'lib, Andijon viloyati va Qoraqalpog'iston Respublikasida 60 foizdan yuqori, Samarqand, Jizzax viloyatlari va Toshkent shahrida 80 foizga yaqin bo'lsa, Namangan, Surxondaryo, Sirdaryo, Xorazm va Farg'ona viloyatlarida 80 foizdan ortiqni tashkil etishi kutilmoqda.

So'nggi yillarda xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish, biznes yuritish, iqtisodiyotga mahalliy va horijiy investisiyalarni keng jalb etish uchun zarur sharoit va qulay muhit yaratish borasida ulkan ishlar amalga oshirildi va oshirilmoqda.

Kichik korxonalarini moliyalashtirishda, boshqaruv ba'zi bir rivojlangan davlatlarning bu boradagi tajribalari tasdiqlashicha, yirik korpaniyalardan farqli ravishda kichik korxonalar qarz sarmoyalariga emas, balki ular asosan o'z mablag'lariga tayanadi. SHunday bo'lsa-da, tez rivojlanayotgan firmalar jalb

¹ Ўзбекистон Республикаси статистика ахборотномаси асосида муаллиф томонидан ҳисобланди.

qilinadigan mablag'lar hisobiga qisman moliyalanishiga ehtiyoj sezadi. Bu holda kredit imtiyozlari muhim moliyalashtirish manbai bo'lib hisoblanishi lozim.

Tadbirkorlik faoliyati rivojlanishida soliq va savdo sohalardagi davlat siyosati muhim rol o'ynaydi. SHu sohadagi cheklovlar kichik biznes rivojida aksariyat muammolarni yuzaga kelishiga sabab bo'ladi. Tadbirkorlarning 75 foizi moliya-kredit tizimini takomillashtirishni, 52,5 foiz soliqni, 69 foiz moddiy-texnika resurslari bilan savdo qilishni yaxshilash lozimligi zarur bo'ladi. SHuning uchun islohotlarning hozirgi bosqichida bu sohalarda tadbirkorlikka to'siq bo'layotgan omillarni tahlil qilish va ularni bozor talablari doirasida baholash muhim ahamiyatga ega.

Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatining moliyaviy qo'llab-quvvatlanishi iqtisodiy rivojlanishning ajralmas qismidir. Ularni samarali jalb qilish va boshqarish uchun quyidagi taklif va tavsiyalarni ilgari surish mumkin:

1. Kreditlash tizimini soddalashtirish

Imtiyozli kreditlar joriy etish: Kichik biznes uchun past foizli va uzoq muddatli kredit dasturlarini kengaytirish.

Onlayn kreditlash tizimlarini rivojlantirish: Kredit olish jarayonini soddalashtirish maqsadida onlayn platformalar orqali ariza topshirish imkoniyatini yaratish.

Garov talablarini yengillashtirish: Kichik biznesga garovsiz yoki minimal garov asosida kredit olish imkoniyatlarini taqdim etish.

2. Investitsiya jalb etish mexanizmlarini rivojlantirish

Venchur kapitalini rivojlantirish: Innovatsion va yuqori potentsialga ega loyihalarni moliyalashtirish uchun venchur kapital fondlarini kengaytirish.

Davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish: Investitsiya loyihalarini amalga oshirish uchun davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash.

Biznes-akselerator va inkubator dasturlari: Startup va kichik biznes loyihalarini qo'llab-quvvatlash uchun maxsus platformalar tashkil etish.

3. Soliq va davlat qo'llab-quvvatlash tizimlarini takomillashtirish

Soliq imtiyozlarini kengaytirish: Yangi tashkil etilgan kichik biznes subyektlariga soliq holidays (soliq ta'tili) berish.

Subsidiyalar taqdim etish: Tadbirkorlik loyihalarining boshlang'ich bosqichlarida davlat subsidiyalarini kengaytirish.

Moliyaviy xatarlarga qarshi sug'urta mexanizmlari: Kichik biznesni qo'llab-quvvatlash uchun maxsus sug'urta dasturlarini ishlab chiqish.

4. Moliyaviy bilim va ko'nikmalarni oshirish

Moliyaviy ta'lim dasturlarini kengaytirish: Tadbirkorlarga moliyaviy rejalashtirish, investitsiyalarni boshqarish va mablag'lardan samarali foydalanish bo'yicha treninglar o'tkazish.

Konsultatsion xizmatlar: Tadbirkorlikni boshlash yoki rivojlantirish uchun bepul yoki subsidiyalangan maslahat markazlarini tashkil etish.

5. Raqamli texnologiyalarni joriy etish

Raqamli moliya platformalari: Kreditlash, investitsiya jalb qilish va hisob-kitob operatsiyalarini avtomatlashtirish uchun raqamli texnologiyalarni rivojlantirish.

Kraudsorsing va kraudfanding platformalari: Jamiyatdan kichik hajmdagi mablag'larni yig'ish orqali loyihalarni moliyalashtirish imkoniyatlarini yaratish.

6. Hududiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlash

Mahalliy banklarni jalb qilish: Hududiy kichik biznesni qo'llab-quvvatlash uchun mahalliy banklarning imkoniyatlarini kengaytirish.

Infratuzilmani rivojlantirish: Tadbirkorlik subyektlariga qulay sharoit yaratish uchun transport, kommunikatsiya va logistika infratuzilmasini takomillashtirish.

7. Monitoring va nazorat tizimlarini kuchaytirish

Moliyaviy mablag'lardan foydalanish ustidan nazorat: Davlat tomonidan ajratilgan kredit va subsidiyalarning maqsadli ishlatilishini ta'minlash.

Moliyaviy barqarorlikni tahlil qilish: Kichik biznes subyektlarining moliyaviy holatini muntazam ravishda monitoring qilish tizimini joriy etish.

Ushbu taklif va tavsiyalar kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish uchun moliyaviy mablag'larni oqilona jalb qilish va samarali boshqarish imkonini beradi. Moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimining soddalashtirilishi, yangi texnologiyalarni joriy etish va davlat tomonidan ko'rsatiladigan yordamning oshirilishi iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga va kichik biznesning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.